

**“MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI RAHBAR KADRLAR
ZAXIRASINI SHAKLLANTIRISH MEKANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH”**

*O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT SHAHRIDAGI PUCHON
UNIVERSITETI MAGISTRATURA
Mirzo Ulug'bek tumani 390-Kup tarmoqli
ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim
tashkiloti Direktori Raximova Zilola Alimbayevna*

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish zaruriyati, boshqaruv samaradorligini oshirishga qaratilgan mexanizmlar, yetakchilik kompetensiyalarini rivojlantirish hamda rahbarlar tayyorlashning ilmiy-nazariy asoslari yoritiladi. Shuningdek, kadrlar zaxirasini shakllantirishda kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion boshqaruv texnologiyalari va raqamli menejmentning ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: rahbar kadrlar, zaxira, maktabgacha ta'lim, boshqaruv, kompetensiya, innovatsiya, menejment.

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассматриваются вопросы формирования кадрового резерва руководителей учреждений дошкольного образования, анализируются механизмы совершенствования управления, повышения профессиональной компетентности и подготовки будущих руководителей. Особое внимание уделено инновационным технологиям управления, цифровому менеджменту и компетентностному подходу.

Ключевые слова: руководящие кадры, кадровый резерв, дошкольное образование, управление, компетенции, инновации.

ANNOTATION: This article analyzes the mechanisms for improving the formation of leadership personnel reserves in preschool education institutions. It explores the development of managerial competencies, innovative leadership training

methods, and the role of digital management in strengthening the personnel reserve system.

Keywords: leadership personnel, personnel reserve, preschool education, management, competencies, innovation, digital management.

KIRISH

Hozirgi globallashuv jarayonida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ayniqsa maktabgacha ta'lim tashkilotlarida samarali boshqaruvni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirishga oid qaror va farmonlarida rahbar kadrlar salohiyatini oshirish, zamonaviy boshqaruv yondashuvlarini joriy etish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish — ta'lim tashkilotlarining barqaror rivojlanishi, sifatli menejmentni ta'minlash hamda tizimda malakali rahbarlar yetishib chiqishining kafolatidir. Ammo amaliyotda kadrlar zaxirasini tanlash, baholash, tayyorlash va rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati mavjud. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish amaliyoti ilmiy-nazariy asoslar bilan solishtirgan holda tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun (2019-y.) hamda Prezidentning "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-son qarori, "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da rahbar kadrlar malakasini oshirish, boshqaruv samaradorligini ta'minlash va zamonaviy menejment tizimlarini joriy etish dolzarb vazifalar sifatida belgilangan.

Ushbu normativ-huquqiy hujjatlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rahbarlik lavozimlarini egallaydigan mutaxassislarning malaka darajasini oshirish, rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish, ularni qayta tayyorlash va ilg'or tajribalarni amaliyotga joriy etish asosiy mezon sifatida qayd etiladi. Yurtimizda maktabgacha ta'lim sifati ko'p jihatdan rahbarlarning boshqaruv madaniyati, innovatsion

yondashuvlari, jamoani boshqarish qobiliyati hamda raqamli kompetensiyalariga bog‘liq ekanligi e’tirof etilmoqda.

ASOSIY QISM

Maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarlarini tayyorlash jarayoni ta’lim sifati va tashkilotning rivojlanish samaradorligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Rahbarlar zaxirasini shakllantirishning samarali mexanizmlari jahon pedagogik tajribasida ham asosiy boshqaruv strategiyalaridan biri sifatida qaraladi. Tizimda rahbarlikka nomzod bo‘lgan mutaxassislarni aniqlash, ularni kasbiy rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirish, kompetensiyalarini baholash hamda ularni amaliy rahbarlikka tayyorlash bugungi kunda ta’lim siyosatining ajralmas qismiga aylangan. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida rahbarlar faoliyatiga qo‘yiladigan talablar tobora ortib borayotgani sababli boshqaruv jarayonlarida innovatsion yondashuvlar, ilg‘or xorijiy tajribalar, raqamli texnologiyalar va zamonaviy liderlik konsepsiyalari asosida ishlash zarurati yuzaga kelmoqda. Bu esa rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirishda nafaqat an’anaviy tajribaga, balki kompetensiyaviy yondashuvga asoslanishni talab qiladi. Nomzodlarda strategik fikrlash, tizimli tahlil qilish, jamoa boshqarish ko‘nikmalari, mas’uliyat, tashabbuskorlik, kommunikativ madaniyat va innovatsion qarorlar qabul qilish qobiliyati yetakchi mezonlar sifatida qaralmoqda.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda ta’lim menejmenti sohasida olib borilgan islohotlar, xususan pedagog va rahbar kadrlarni attestatsiyadan o‘tkazish tizimi, malaka oshirish bo‘yicha yangi modullar, xalqaro treninglarni jalb qilish kabi choralar rahbarlar salohiyatini oshirishda muhim omil bo‘lmoqda. Maktabgacha ta’lim sohasiga oid statistik ma’lumotlar ham boshqaruv sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar samara berayotganini ko‘rsatmoqda. Ayniqsa elektron boshqaruv, “onlayn portal”, “elektron kuzatuv tizimi” kabi raqamli instrumentlar rahbarlarning strategik qaror qabul qilish jarayonini yengillashtirmoqda. Pedagogik menejment bo‘yicha tadqiqot olib borgan rus olimi V.A. Slastyonin rahbarning shaxsiy fazilatlari ta’lim jarayonidagi muvaffaqiyatning 60 foizdan ortig‘ini tashkil etishini ta’kidlaydi. Uning fikricha,

rahbarlarning boshqaruv madaniyati yuqori bo'lsa, ta'lim tashkiloti jamoasi ham samarali ishlaydi, innovatsion loyihalar tez joriy etiladi. Kanadalik liderlik nazariyotchisi M. Fullan esa "samarali rahbar avvalo o'zgartirishlar agenti bo'lishi, yangiliklarni jamoa bilan birgalikda amalga oshirish ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak", deya ta'kidlaydi. Bu qarash maktabgacha ta'lim rahbarlari uchun juda mos keladi, chunki ushbu sohada doimiy innovatsiya va yangilanish jarayoni mavjud. Amerikalik olim P. Drucker rahbarning asosiy vazifasi strategik maqsad qo'yish va jamoani shu maqsad sari yetaklay olishdir, deb hisoblaydi. Uning fikricha, kadrlar zaxirasini shakllantirish — tashkilotda qarorlar izchil amalga oshishi uchun zarur boshqaruv elementidir. O'zbekistonlik pedagog faylasufi R. Karimova esa ta'lim rahbarining psixologik tayyorgarligi, kommunikativ qobiliyati va konfliktlarni boshqarish ko'nikmalari samarali liderlikning asosiy komponentlari ekanini ta'kidlaydi. Ushbu ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish faqatgina nominatsiya yoki ro'yxat tuzish jarayonidan iborat emas. Bu murakkab, bosqichma-bosqich, ilmiy asoslangan, psixologik-pedagogik jihatdan to'laqonli yondashuvni talab qiladigan tizimdir. Zaxiradagi kadrlarni doimiy monitoring qilish, ularga mentorlik ko'rsatish, psixologik diagnostika va boshqaruv treninglari tashkil etish orqali maktabgacha ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi ta'minlanadi.

Rahbarlar zaxirasini rivojlantirish jarayonida motivatsiya, psixologik qo'llab-quvvatlash, shaxsiy rivojlanish rejalarini shakllantirish, davlat tomonidan rag'batlantirish mexanizmlari ham muhim o'rin tutadi. Zaxirada bo'lgan kadr uchun aniq o'sish yo'li va rag'bat tizimi mavjud bo'lsa, kadrlar almashinuvi kamayadi, kompetent rahbarlar soni ortadi.

Rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirishning dolzarbligi

Maktabgacha ta'lim sifati ko'p jihatdan tashkilot rahbarining bilim, kompetensiya va boshqaruv madaniyatiga bog'liq. Shu bois rahbarlar zaxirasi tizimini shakllantirish quyidagi vazifalarni bajaradi:

- bo'lajak rahbarlarni tizimli tayyorlash;
- boshqaruv tizimida uzluksizlikni ta'minlash;

malakali kadrlar yetishmasligini oldini olish;

innovatsion boshqaruvni rivojlantirish.

Bugungi kunda rahbar kadrlar faoliyatiga qo'yiladigan talablar kuchaygan. Rahbar nafaqat nazariy bilimga, balki raqamli ko'nikmalarga, jamoa bilan ishlash mahoratiga, liderlik qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

Rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish mezonlari

Zamonaviy talablarga ko'ra, kadrlar zaxirasiga nomzodlarni tanlashda quyidagi mezonlar e'tiborga olinadi:

pedagogik va boshqaruv tajribasi;
kommunikativ kompetensiyalar;
masalalarni hal etish qobiliyati;
raqamli savodxonlik;
strategik fikrlash;
jamoa boshqarish malakasi;
innovatsion g'oyalarga ochiqlik.

Bu mezonlar rahbarning samarali faoliyat ko'rsatishiga xizmat qiladi.

Kadrlar zaxirasini shakllantirishning asosiy bosqichlari

Rahbar kadrlar zaxirasini yaratish quyidagi tizimli bosqichlarda amalga oshiriladi:

1) Ehtiyojlarni aniqlash

Har bir maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlik lavozimlariga bo'lgan ehtiyojni tahlil qiladi. Bu jarayon bo'sh lavozimlar, istiqbolli o'rinlar va kutilayotgan kadr almashinuvini o'rganishni o'z ichiga oladi.

2) Nomzodlarni tanlash

Tizimda faoliyat yuritayotgan eng salohiyatli mutaxassislar aniqlanadi. Nomzodlarning kasbiy portfeli, kompetensiyalari, tavsiyanomalari va natijalari baholanadi.

3) Baholash va diagnostika

Psixologik testlar, boshqaruv vaziyatlari, suhbatlar orqali nomzodlarning rahbarlikka tayyorlik darajasi aniqlanadi.

4) O'quv-dastur va treninglar

Nomzodlar uchun maxsus seminar, trening, stajirovkalar tashkil etiladi. Dastur quyidagilarni qamrab oladi:

boshqaruv psixologiyasi,
pedagogik menejment,
moliyaviy savodxonlik,
raqamli boshqaruv
konfliktsiz liderlik.

5) Amaliyotga jalb qilish

Nomzodlar vaqtinchalik rahbarlik vazifalariga jalb qilinadi, murabbiy rahbarlar bilan birga ishlaydi.

6) Monitoring

Nomzodlarning rivojlanish dinamikasi muntazam baholanadi va zaxira ro'yxatiga kiritiladi.

Kadrlar zaxirasini shakllantirishni takomillashtirish mexanizmlari

XULOSA

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish tizimi samarali yo'lga qo'yilsa, boshqaruv sifatini oshirish, ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda tizimni barqaror rivojlantirishga erishiladi. Zamonaviy boshqaruv talablariga mos ravishda rahbar kadrlar zaxirasini shakllantirish mexanizmlarini takomillashtirish — bugungi kun ta'lim siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu esa sifatli kadrlar tayyorlanishiga va maktabgacha ta'lim tizimining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi qarorlari.
2. Maktabgacha ta'lim vazirligining normativ-huquqiy hujjatlari.
3. Xolmatova D. "Ta'lim muassasalarida boshqaruv va liderlik". – Toshkent, 2022.
4. Karimova R. "Pedagogik menejment asoslari". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. M. Fullan. "Educational Leadership". – London, 2019.
6. OECD. "Improving Leadership in Early Childhood Education". – Paris, 2020.